

Е.Ә. Керімбаев* , **Н. Шарыпқазы**

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.
*e-mail: Kerimbay.erzhan@gmail.com

ҚАЗАҚСТАНДА «БІР БЕЛДЕУ – БІР ЖОЛ» АЯСЫНДА ҚЫТАЙ ТІЛІ МЕН МӘДЕНИЕТІНІҢ ҚАРҚЫНДЫ ТАРАЛУЫ

XXI ғасырдағы халықаралық қатынастардың бір ерекшелігі дамыған елдердің ұзақ мерзімдік халықаралық стратегиясын жүзеге асыру үшін жұмсақ күш тәсілін қолдануынан байқалады. Мұны соңғы кезде қарқынды дамыған Қытай мемлекетінен анық аңғаруға болады.

«Жұмсақ күш» қолдануда Қытай үкіметі ұлттық тілі мен мәдениетін әлемге тарату арқылы мақсатқа жетуді көздейді. Оның бұл саясатын әлем елдерінің оңай әрі тез қабылдауының басты себебі, Қытайдың экономикалық ықпалының әлемде арта түсуінде, сондай-ақ бүкіл дүние жүзіндегі елдермен сауда-экономикалық байланыстарының дамуы мен өзара мүдделілігінің артуында. Сондықтан әлем елдерінің Қытайға деген қызығушылығы артып, оның тілі мен тарихи мәдениетін білуге ынтасы күшейді.

Қытай өзінің ұлттық мәдениетін әлемге тарату үшін, әлем таныған ұлы гуманист ойшылы Конфуцийдің есімімен аталатын институттар құрып, қытай тілі мен мәдениетін әлемде жалпыластыру саясатын жүргізуді қолға алды. Сонымен қытай тілін оқыту Қытайдың сыртқы саясатының маңызды мазмұнына айналды.

Тілдік саясат пен тілдік жоспарлау қай кезде болмасын ішкі және сыртқы саясаттағы бірқатар мәселелерді шешуде тиімді құрал болған және бүгінгі жаһандану жағдайында оның маңызы еселене түсті.

Соңғы жылдары сыртқы тілдік саясат мәселесінің өзектілігі күннен-күнге артып келеді және де мемлекеттердің осы бағытта жасап жатқан жекелеген әрекеттерінің орнын мақсатты түрде жан-жақты жоспарланған сыртқы тілдік саясат басып отыр. Тілдік саясаттың мақсатын, субъектілері мен құралдарын, тетіктерін, сонымен қатар оның күннен-күнге кең қолданыла бастаған «жұмсақ күш» концепциясымен арақатынасын қарастыру бүгінгі күні зерттеудің қызықты да маңызды объектісіне айналып отыр. Қазіргі заманғы геосаяси жағдайда осы салаға қатысты ҚХР-дың саясаты бүкіл әлемнің назарын өзіне аударып отыр.

Мақалада ҚХР-дың «Бір белдеу – бір жол» жобасының жаһандануға ұсынған жаңа үлгісі екені, экономикамен қатар гуманитарлық салаға да күш салуға ниетті екені пайымдалған. Осы жоба ұсынылғаннан кейін Қытайдың еліміздегі қытай тілі мен қытай мәдениетін қарқынды түрде таратуға күш салып отырғаны дәйектелген.

Түйін сөздер: қытай тілі мен мәдениеті, «Бір белдеу-бір жол», Конфуций институттары, «жұмсақ күш» саясаты, тілдік саясат.

E.A. Kerimbayev*, N. Sharipkazy

Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty

*e-mail: Kerimbay.erzhan@gmail.com

Intensive dissemination of Chinese language and culture in Kazakhstan within the framework of «One Belt, One Road»

One of the features of international relations in the 21st century is the use by developed countries of the concept of «soft power» in the implementation of a long-term international strategy. A striking example is the rapidly developing state of China in recent years. The concept of «soft power» implies the desire of the Chinese government to spread its national language and culture around the world. The main reason why countries easily and quickly accept this policy is the growth of China's economic influence in the world, as well as the development and mutual interest of trade and economic ties with countries around the world. Therefore, the interest of the countries of the world to China has increased, the desire to study its language and historical culture has increased. China began to pursue a policy of generalizing the Chinese language and culture to the world by creating institutions named after Confucius, the great humanist thinker.

Thus, the teaching of Chinese has become an important content of China's foreign policy. Language policy and language planning have always been an effective tool in solving a number of issues of domestic and foreign policy, and in the context of today's globalization, its importance has increased. In recent

years, the urgency of the problem of foreign language policy is growing day by day, and the place of individual actions taken by states in this direction is occupied by a purposefully planned foreign language policy. Consideration of the purpose, subjects and means, mechanisms of language policy, as well as its relationship with the concept of «soft power», which has become increasingly widely used, is becoming an interesting and important object of study today.

In modern geopolitical conditions, China's policy in this area attracts the attention of the whole world. The article emphasizes that the PRC's «One Belt One Road» project is a new model for globalization, it intends to make efforts both in the economy and in the humanitarian sphere. Since the introduction of this project, China has been actively promoting the Chinese language and Chinese culture in our country.

Key words: Chinese language, Chinese culture, One Belt – One Road, Confucius institutions, soft power policy, language policy;

Е.А. Керимбаев*, Н. Шарипказы

Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы

*e-mail: Kerimbay.erzhan@gmail.com

Интенсивное распространение китайского языка и культуры в Казахстане в рамках «Один пояс – один путь»

Одна из особенностей международных отношений в XXI веке заключается в применении развитыми странами концепции «мягкой силы» в реализации долгосрочной международной стратегии. Ярким примером является быстроразвивающееся в последнее время Китайское государство. Концепция «мягкой силы» подразумевает стремление китайского правительства в распространении своего национального языка и культуры по всему миру. Главная причина, по которой страны легко и быстро воспринимают эту политику, заключается в росте экономического влияния Китая в мире, а также в развитии и взаимном интересе торгово-экономических связей со странами всего мира. Поэтому возрос интерес стран мира к Китаю, усилилось желание изучать его язык и историческую культуру. Китай начал проводить политику обобщения китайского языка и культуры в мире, создавая институты, названные в честь Конфуция, великого гуманиста-мыслителя.

Таким образом, преподавание китайского языка стало важным содержанием внешней политики Китая. Языковая политика и языковое планирование всегда были эффективным инструментом в решении ряда вопросов внутренней и внешней политики, и в условиях сегодняшней глобализации ее значение возросло. В последние годы актуальность проблемы внешней языковой политики растет день ото дня, и место отдельных действий, предпринимаемых государствами в этом направлении, занимает целенаправленно спланированная внешняя языковая политика. Рассмотрение цели, субъектов и средств, механизмов языковой политики, а также ее соотношения с концепцией «мягкой силы», которая стала все более широко применяться, сегодня становится интересным и важным объектом исследования.

В современных геополитических условиях политика КНР в этой сфере привлекает внимание всего мира. В статье подчеркивается, что проект КНР «Один пояс-один путь» является новой моделью для глобализации, он намерен приложить усилия как в экономике, так и в гуманитарной сфере. После представления этого проекта, Китай активно продвигает китайский язык и китайскую культуру в нашей стране.

Ключевые слова: китайский язык, культура Китая, «Один пояс – один путь», институты Конфуция, политика «мягкой силы», языковая политика;

Кіріспе

«Бір белдеу – бір жол» (一帶一路 – Yi dai yi lu) — Қытай Халық Республикасының (ҚХР) 2013-шы жылдары ұсынған «Жібек жолының экономикалық белдеуін отақ құру» және «XXI ғасыр теңіз Жібек жолын» отақ құру жобаларының біріктірген атауы.

Бұл бастаманың мәні Қытайдың қатысуымен екі жақты және көп жақты тетіктер мен өзара іс-қимыл құрылымдарын жандандыру арқылы

халықаралық ынтымақтастық пен дамудың жаңа моделін іздестіру, қалыптастыру және ілгерілету. Ежелгі Жібек жолы рухын жалғастыру және дамыту негізінде қамтылған аймақта экономикалық әріптестіктің жаңа тетіктерін жасауға, тартылған елдердің экономикалық өркендеуін ынталандыруға, әртүрлі өркениеттер арасындағы мәдени алмасулар мен байланыстарды нығайтуға, сондай-ақ бейбітшілік пен тұрақты дамуға жәрдемдесуге шақырады.

ҚХР 2017 жылы 14 маусым күні 100 ден

астам мемлекеттің өкілдерін Бейжіңге шақырып бірінші рет салтанатты саммит өткізді. Алғашқы саммитте Қытай басшысы халықаралық инициативасын ұсынудың тарихи, реалдық негіздерін, ынтымақтастық концепциясы мен принциптерін, жүзеге асыру механизмдері мен қаржы көздерін нақтылады.

Форумда Си Цзиньпин 2013 жылдан бері осы инициативаға ат салысып жатқан елдер «Жібек жолы рухын» асқақтатты, ғылым-білім, ағартушылық, мәдениет, денсаулық сақтау саласындағы серіктестікті жолға қойды және халықтар арасындағы қарым-қатынасқа қолдау көрсетті, жобаға қатысты қоғамдық ой сана қалыптастырды, оның әлеуметтік базасын нығайтты деп атап өтті. Ол қытай үкіметі белдеу бойындағы елдерге жылына 10 мың стипендия тағайындағанын, басқа мемлекеттердің үкіметі де Жібек жолы бойындағы мемлекеттер үшін арнайы стипендиялар тағайындағанын айтты. ҚХР үкіметі халықаралық мәдениет және білім саласындағы барыс-келістер мен алмасуларға, өнер мен кино фестивальдарын, түрлі деңгейдегі конференциялар мен диалогтарды өткізуге барынша қолдау көрсетіп отырды. Мұның бәрі гуманитарлық саладағы қарым-қатынастарды жан-жақты ете түсті.

Си Цзиньпин бес компоненттен тұратын жаңа схема, «Бір жол – бір белдеуді» «бейбітшілік жолы», «көркейген жол», «ашықтық жолы», «инновация жолы», «өркениет жолы» ретінде қалыптастыруды ұсынды. Яғни, Бір жол – бір белдеуді» дамытуда гуманитарлық салаға күш салынатыны байқатты. Қытай басшысының сөзінше бұл үшін өркениеттер арасындағы қарым-қатынастың көмегімен олардың арасындағы алшақтықты қысқарту керек, өзара өркениеттерді зерттеу арқылы олардың арасындағы қайшылықты жою керек, өркениеттердің бірлесіп өмір сүруінің арқасында бір өркениет бір өркениеттен артық деген менмендіктен арылу керек. Ал ол үшін барлық мемлекеттердің арасында өзара түсінушілік, өзара құрмет және өзара сенімді күшейту керек (А.В. Ломанов, 2019).

2019 жылы 26 сәуір күні Қытай төрағасы Си Цзиньпин екінші рет өткен «Бір белдеу-бір жол» халықаралық ынтымақтастық саммитінде «Бір ниетпен «Бір белдеу – бір жолдың» көркем болашағын бірге құрайық» деген тақырыпта баяндама жасады. Алғашқы саммитте Қытай басшысы халықаралық инициативасын ұсынудың тарихи, реалдық негіздерін, ынтымақтастық

концепциясы мен принциптерін, жүзеге асыру механизмдері мен қаржы қайнарларын пайымдаса, бұл жолы жобаны іске асырудың нәтижесін қорытып, алда жасайтын жұмыс жоспарымен бөлісті.

Тақырыпты тандауды дәйектеу және мақсаты мен міндеттері

Отандық қытайтанушы ғалым Нәбижан Мұқаметханұлы Қытайдың 2017 және 2019 жылдары «Бір белдеу – бір жол» халықаралық ынтымақтастық саммитінде ҚХР төрағасының жасаған баяндамасы мен ұсынған жоспарын сараптай келе, ««Бір белдеу – бір жол» жобасы қытайлық жаһанданудың моделі екенін анық аңғаруға болады. Қытай өзінің осы жобасын іске асыру үшін, саясат-дипломатиялық, сауда-экономикалық және рухани-мәдени салада жаппай пәрменді жобалар мен шаралар іске асырып келеді» (Н.Мұқаметханұлы) деп пайымдайды

«Бір белдеу – бір жол» жобасының негізгі мақсаты белдеу бойындағы елдердің саясат, инфрақұрылым, сауда-саттық, инвестиция саласындағы және халықтары арасындағы «өзара сәйкестік пен өзара байланыс» болса, бұған қол жеткізу үшін тілдің алатын орны ерекше екені белгілі.

Тілдік «өзара сәйкестік пен өзара байланыс» бір қарағанда бір тілден бір тілге аудару мәселесі ғана болып көрінуі мүмкін. Алайда, шындығында мұның артында бір-бірінің тарихын, мәдениетін, мемлекеттік жағдайын, қоғамдық ой-санасын және де басқа аспектілерін түсініп-білу сияқты үлкен мәселе жатыр. Сондықтан ҚХР қытай тілін таратуда екі бағытқа күш сала бастады; біріншіден, қытай тілі мен мәдениетін тарату; екіншіден, басқа елдің тілі мен мәдениетін үйрену және түрлі елдер арасындағы мәдени-тілдік байланыс орнату.

Пекин шет тілдер университетінің ректоры Пан Лонг 2015 жылы Боао Азия форумында сөйлеген сөзінде, «Бір жол – бір белдеу» стратегиясына қолдау көрсету үшін, Пекин шет тілдер университеті жақын арадағы 5 жылда тілге қатысты 100 мамандық ашатынын жариялады. ««Бір жол – бір белдеу» стратегиясын жүзеге асыру барысында екі елдің мәдениетінен жақсы хабары бар тіл мамандары өте қажет болады. Дәл қазіргі уақытта мұндай кадрлар мүлде жетіспейді. Қытаймен арада дипломатиялық қарым-қатынас орнатқан елдердің ішінде, оқу орындарында қытай тілі арнайы оқытылмайтын

әлі де болса 38 мемлекет бар» деп атап өтті ректор (Пэн Жун, 2015).

Қытай ««Бір жол – бір белдеу» бойындағы елдердің халқына қытай тілін оқыту, Қытай мен басқа мемлекеттер арасындағы мәдени байланыстың маңызды құралы деп есептеді. Шет елдерде Конфуций институттары мен сыныптарын көптеп ашудың қытай тілі мен мәдениетін әлемдік арада кеңінен таратуда маңызы зор. Сонда да болса Қытай үкіметі ««Бір жол – бір белдеу» бойындағы елдерде Конфуций институттары мен сыныптары әлі де болса жеткілікті мөлшерде ашылмаған деп есептеді. ««Бір жол – бір белдеу» стратегиясына тартылған елдер әлемдегі мемлекеттердің 36% құрады. Алайда, осы елдердің ішінде Конфуций институттары мен сыныптары ашылған елдер 28% шамасы ғана болды. Бұл мемлекеттерді ашылған Конфуций институттары мен сыныптарының саны бүкіл әлемде ашылған институттардың 22 % құрады (<http://www.aiweibang.com/yuedu/46257943.html>). «Бір жол – бір белдеу» инициативасы қамтитын ауқымды территорияда қытай тілінде сөйлейтіндердің санын арттыру, Қытайдың алдыға қойған мақсаттары мен жоспарларына тікелей қатысты болды.

Осылайша 2017 жылдың 19 сәуірінде Абылай хан атындағы халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті Қытайдың Оңтүстік-Батыс университетімен бірлесіп Қазақстанда бесінші Конфуций институтын құрды. Бұған дейін елімізде Конфуций институттары Алматыда Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Қарағанды техникалық университеті, Ақтөбе мемлекеттік педагогика институты және Астанадағы Гумилев атындағы ЕҰУ жанынан ашылған еді.

2017 жылдың желтоқсан айында Сиан қаласында Конфуций институттарының 12-конференциясы өтті. 140 мемлекеттен Конфуций институттарының өкілдері мен университет ректорлары жиналған үлкен жыйында талқыға түскен негізгі тақырыптардың бірі, Конфуций институттарының «Бір жол – бір белдеу» инициативасын жүзеге асыруға қолдау көрсетуі болды.

Әдістеме

Осыған байланысты Қытайдың сыртқы саясатындағы лингвистикалық фактор жаңа формаға өте бастады. Қытай үкіметінің 2013 жылы қолға алған «Бір жол – бір белдеу» стратегиясына сәйкес «Қытайдың жақын елдер-

ге бағытталған сыртқы саясаты жан-жақты дамыған, кемел кезеңге аяқ басты, тиісінше тілдік стратегияның маңыздылығы да арта түсті. Айналадағы көрші елдердің тілін оқып-үйретуді қолға алу мемлекеттің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін өте өзекті болды.

Осылайша, Қытай жақын орналасқан елдермен арада тілдік байланысты дамытуды көздеп отыр. Оның ішінде Ресей, Монғол, Қазақстан, Қырғыз Республикасы, Оңтүстік Корея, Жапония, Филиппин, Малайзия, Бруней, Индонезия, Сингапур, Солтүстік Корея, Вьетнам, Өзбекістан, Түркіменістан, Түркия, Иран, Бангладеш, Шри-Ланка, Таиланд, Камбоджа, Тәжікістан, Ауғаністан, Пакістан, Индия, Непал, Бутан, Бирма және Лаос сияқты 29 ел бар.

Қытай аталған мемлекеттермен арадағы қарым-қатнаста тек қана қытай тілі мен мәдениетін экспорттауды ғана көздеп отырған жоқ, сонымен қатар осы елдердің тілін өз ішінде оқытуды да қолға алмақшы. Осыған орай, 2013 жылдың қараша айында үкіметтің қолдауымен Пекин тілдер және мәдениет университетінің базасында, айналадағы жақын орналасқан мемлекеттердің тілі мен мәдениетін зертеуге арналған координациялық-инновациялық орталық құрылды. Құрылған орталықтың міндеттеріне мемлекеттің сыртқы тілдік стратегиясына бағыт-бағдар беріп отыру, лингвистика саласындағы менеджер-мамандарды, маңызды деген тілдерді меңгеретін және зерттейтін дарындарды дайындау, сол тілдерде интернет-ресурстар жасап шығу, сонымен қатар Қытайда шет тілдерін оқыту мен қытай тілін шет елдерге таратуды координация жасау кіреді. Мұнан бөлек, осы университетте құрамына тіл білімі саласында мамандар дайындайтын бірнеше мамандандырылған институттар кіретін Лингвистикалық академия құрылды.

Бұл ауқымды жобаға басқа да мекемелер мен ұйымдарда жұмыс істейтін көптеген тіл мамандары да қатысады. Атап айтқанда, Қытайдың халықтық азат ету армиясының шет тілдер әскери Институтының, Қытайдың Орталық ұлттар Университетінің, ҚХР қоғамдық ғылымдар Академиясына қарасты этнография және антропология Институты мен Тіл білімі Институтының мамандары тартылады. Дәстүрлі ғылым-білім технологияның дамыған, ең жаңа үлгілерімен қамтамасыз етіледі. Оның ішінде компьютерлік тілдік технологияларды зерттеумен айналысатын Аньхуйдың iFLYTEK компаниясы қолдау көрсетуге ниет білдіріп отыр. Сонау 1897 жылы

құрылып, өзінің филология саласындағы ба-
сылымдарымен танымал «Шаньюиньшугуань
— 商务印书馆» баспасы қытайлық лингвист
мамандардың көрші мемлекеттердің тілін зерт-
теуде жеткен жетістіктері мен жаңалықтарын
басып, таратуға дайын. Бұл жобаға сырттан
шет елдерде жұмыс жасап жатқан Конфуций
институттары көмекке келеді деп жоспарланып
отыр. Соңғы кездері қойылған талап бойынша,
бұл институттардың оқытушылары тек қана
қытай тілін оқытып қана қоймай, сонымен қатар
өздері де қызмет жасап отырған елдердің тілін
меңгерулері керек ([http://www.aiweibang.com/
yuedu/46257943.html](http://www.aiweibang.com/yuedu/46257943.html)).

Қытай төрағасы Си Цзиньпин 2013 жылы
қыркүйекте Орталық Азия елдеріне жасаған са-
парында алдымен Астанаға келді. Ол Назарбаев
университетінде сөйлеген сөзінде «Жібек жолы
экономикалық белдеуін ортақ құрайық» деген
ұсыныс жасады, сондай-ақ осы жоба аясында
әр жылы Қытайға барып оқуға 30 мың грант
бөлетінін мәлімдеді (Керімбаев Е., Шәріпқазы
Н, 2018).

Мұнан бөлек, Қытай үкіметі Конфуций ин-
ституттары арқылы Қытайға барып оқитын
гранттарын көбейтіп отыр. Қытайдың әртүрлі
жобалары бойынша бөлінген гранттарға ие
болған және өз қаражатымен Қытайға ба-
рып оқитындардың да қатары көбейді. Кейбір
мәліметтерге сүйенсек, 2012 жылы Қытайдың
жоғарғы оқу орындарында 9565 студент оқыса,
2014 жылы 11764 студентке жеткен. Ал, 2018
жылы олардың ұзын саны 17 мыңға жеткен
(<http://www.moe.gov.cn>, 2019).

Шынында Қытайдың «Бір белдеу – бір жол»
жобасы мен 2014 жылы жарияланған Қазақстан
президентінің «Нұрлы жол-болашаққа бастар
жол» жаңа экономикалық стратегиясының
өзара сәйкесуінің арқасында Қазақстан-Қытай
қатынастарының дамуы 2015 жылы жаңа кезеңге
көтерілді. Соған байланысты қазақстандық
жастардың қытай тілін оқуға қызығушылығы да
арта түсті.

Әдебиеттерге шолу

Қытайдың «Бір белдеу – бір жол» инициа-
тивасы жарияланғаннан кейін Қытайдың осы
белдеудің бойында орналасқан мемлекет жа-
старына, әсіресе, зерттеумен айналысатын
магистранттар мен докторанттарға берілетін
гранттардың саны күрт өскенін байқауға болады.
Бір жылдық немесе түрлі қысқа мерзімдік тілдік

стажировкаларға берілетін гранттар негізінен
шет провинцияларда орналасқан қалалардағы
оқу орындарына жіберіле бастады. Пекин, Шан-
хай сияқты ірі қалаларға белдеудің бойында
орналасқан мемлекеттерден зерттеумен айналы-
сатын жастар тартылды. Қазақстаннан Қытайға
барып оқитын жастардың арасында да маги-
странттар мен докторанттар көбейді. Оларға
бекітіліп берілген зерттеу тақырыптары тікелей
Қазақстанмен байланысты болды. Яғни, өз са-
ласы бойынша Қазақстанға қатысты тақырыпты
қытайларға зерттеп беріп жатыр деген сөз. Ол
жас зерттеушілердің дені бұрын қытай тілін
мүлде оқымағандар. Қытайға барғаннан кейін
бір жылдық қана тілдік дайындықтан өтеді.
Алайда, бір жыл ғана қытай тілін оқу, зерттеу-
мен айналысуға, қытай тілінде ғылыми еңбек
жазуға мүлдем жеткіліксіз. Олар елден жиған-
терген материалдарын қытайға тасуда және
адам жалдап болса да қытай тіліне аударуда. Бұл
қытай үшін өте тиімді амал болып отыр. Түрлі
салада зерттеумен айналысатын, сол елдің тілі
мен жағдайын жақсы білетін маман дайындау
үшін Қытай орасан зор шығын мен уақыт зая
кетіретін еді. Бір ғана мысал, Қазақстан жоғарғы
оқу орындарында бакалавр деңгейін қазақ тілі
мен әдебиеті мамандығы бойынша бітіріп, ма-
гистратура немесе докторантураны Қытайда
жалғастырып жатқан ізденушілерге қазақ
фольклорына, эпостарына, аңыз-ертегілеріне,
салт-дәстүріне, аңыз-эпсаналарына, қисса-
дастандарына қатысты тақырыптар беріледі.
Эпостардағы кейіпкерлердің ер жүрек батыр,
елін-жерін сүйетін тұлға болып қалыптасуына
қандай факторлар әсер ететінін зерттеп-зерде-
леу тапсырылады. Мұнан бөлек, бала тәрбиесі,
отбасы құру, ерлі зайыптылар, туған-туыс,
ағайын-бауыр арасындағы қарым қатынастың
негізінде қандай принциптер тұрғаны, тіпті
аңыз-ертегілердегі аждаһа, жалмауыз кемпір,
жын, пері, дию, жезтырнақ сияқты мистикалық
кейіпкерлердің артында қандай образдар
тұрғанын қарастыру сияқты нәзік мәселелер де
назардан тыс қалып жатқан жоқ.

Бұлардың ішінде Қазақстанның экономика,
қаржы, логистика, оқу-ағарту, журналистика,
бұқаралық ақпарат құралдары, спорт және тағы
да басқа көптеген салаларда зерттеумен айналы-
сып жатқан жас ғалымдар жетерлік.

Жоғарыда айтып кеткеніміздей Қытай «Бір
белдеу – бір жол» бойында орналасқан елдер-
дің тілі мен мәдениетін оқуды да қолға ала ба-
стады. Осы саясаттың аясында ҚХР жоғарғы

оқу орындарында Қазақстанның мәдени орталықтары мен қазақ тілін үйренетін топтар ашыла бастады.

2015 жыл Қытайдың жоғарғы оқу орындарында 3 бірдей Қазақ орталығы ашылды. Қазан айында Сұлтанмахмұт Торайғыров атындағы Павлодар Ұлттық университеті мен Шанхайдың Тунцзи университеті арасындағы серіктестік меморандумы бойынша ҚХР-да ең алғашқы қазақ тілі мен мәдениетінің орталығы ашылды. Орталық Тунцзи университетінің кітапханасында жұмыс жасайды.

Сол жылдың қараша айында Шанхай шет тілдер университетінде тағы бір Қазақстан орталығы ресми ашылды. Бұл орталық Шанхай қаласындағы Қазақстан Республикасының Бас консулдығы, «Болашақ» стипендиясының ресми администраторы «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ және Шанхай шет тілдер университеті арасындағы келісіммен құрылды. Орталық шетел студенттер мен ғылыми қауымдастықты Қазақстанның тарихымен, мәдениетімен, салт-дәстүрімен және экономикада, сыртқы, ішкі саясатта жеткен жетістіктерімен таныстыратын орынға айналады. Сонымен қатар жақында қазақ тілі кафедрасын құру жоспарланып отырғаны айтылды.

Орталықты ашу барысында «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ мен Шанхай шет тілдер университеті арасында «Болашақ» бағдарламасы бойынша қытай тілінің синхронды аудармашыларын дайындау туралы меморандумға қол қойылды. Шараға Қазақстан Республикасының Қытайдағы елшісі Нұрышев Шахрат пен «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ-ның президенті Ғ.Нығыметов қатысты (www.moe.gov.cn, 2015).

Тура осындай орталық желтоқсан айында Пекин шет тілдер университетінде ашылды. Шараға Қазақстанның премьер-министрінің бірінші орынбасары Бақытжан Сағынтаев арнайы келіп қатысты.

Б.Сағынтаев Пекин шет тілдер университеті мен Евразиялық Қытайды зерттеу орталығын ашуды жоспарлап отырған «Назарбаев университеті» арасында ғылыми-академиялық серіктестік орнату туралы ұсыныс жасады.

Қазақстан тарапының бірлесуімен ашылған мұндай орталықтардан бөлек, Қытайдың көптеген университеттері жанынан «Бір жол – бір белдеу» бойындағы елдерді зерттеу үшін көптеген ғылыми орталықтар құрылды. Яғни, мұндай әрекеттерден Қытайдың бел-

деу бойындағы елдерді жан-жақты зерттеуге жақсылықпен ден қойғанын байқауға болады.

2018 жылы ҚХР-дың Алматыдағы Бас консулдығының қолдауымен Алматыда «Үміт» деп аталатын қытай тілін оқытатын мектепті де ашты. Осындай мектептердің оқу бағдарламасы ҚР мемлекеттік бағдарламасына сай келеме, оны анықтаған адам жоқ.

Қытай үкіметі ендігі жерде Қазақстанның болашақ элитасын қалыптастыратын Назарбаев зияткерлік мектебінде қытай тілі сабағын өтуді қолға алды. Қазір Ақтөбе қаласындағы Назарбаев зияткерлік мектебінде қытай тілін оқытуды бастап кеткен.

1. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев 2018 жылдың 1 желтоқсанында Назарбаев зияткерлік мектебі оқушыларының қытай тілін үйренуінің маңызы зор екенін атап өткен болатын. Осы бастаманы қолдау және екіжақты достық қатынасты, мектептермен ынтымақтасты нығайту, сонымен қатар қазақстандық оқушылардың қытай тіліне деген қызығушылығын арттыру мақсатында деген сылтаумен 2019 жылдың қыркүйек айында Қытай Халық Республикасының Қазақстандағы елшілігі ҚР Білім және ғылым министрлігіне 27,5 миллион тұратын қытай тілінің оқулықтарын сыйлады (<https://informburo.kz>).

2. «Қытай тілін оқу – екі ел арасын жақындататын рухани құрал. Сондықтан біз тұрғындар бір-бірін жақсы танығанын, үйреніскенін қалаймыз. Тіл үйренуде мектеп жасы өте қолайлы кезең болғандықтан, балаларға оқу барысында қолдау көрсеткіміз келеді. Келесі жылы мектеп саны 5-6 болып көбейеді деп үміттенеміз. Себебі қытай тілі, мәдениетіне деген сұраныс жоғары. Жақында ҚР президенті Қасым-Жомарт Тоқаевпен кездескенде Конфуций институтының санын арттыруды қолдайтынын айтты. Былтыр желтоқсанда Елбасы қытай тілін үйретуге мән беруді бастады. Сондықтан біз осы бастаманы қолдауды міндет деп білеміз. Елбасы мен президенттің тапсырмаларын іске асыру үшін әлі талай жұмыс істеуіміз керек. Болашақта екі елдің ынтымақтастығы мен серіктестігін нығайту үшін қытайтанушы, қытай тілін үйренушілердің саны көбейеді деген үміттеміз» – деді Чжан Сяо мырза (<https://adyrna.kz/post/21902?fbclid=iwar0dahu6d87vnskl-6hy0nsans2nnzxfgmsrklpovtlivlcb9j2g39zvpq>).

Елшінің бұл сөзінен, Қытайдың Қазақстандағы қытай тілі мен мәдениетінің ықпалын арттыру саясаты өте ұзақ мерзімді көздеп отырғанын аңғаруға болады.

«Бір жол – бір белдеу» аясында белсенді жүргізілген саясаттың арқасында Қазақстанда қытай тілі мен мәдениетінің таралу аясын кеңейте түсетіні сөзсіз. Қытай үкіметінің қолдауымен Қазақстанның бірқанша жоғары оқу орындарында «Қытай мәдениетінің орталықтары» ашылды. Қазірге дейін Абылай хан атындағы Халықаралық қатынастар және әлем тілдері университетінде, Қазақ мемлекеттік *Қыздар педагогика университетінде*, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінде орталықтар құрылды (Сергей Горбунов, 2015).

Қытай мен Қазақстанның мәдени мекемелерінің арасында өзара байланыс, қарым-қатынас жандана түсті. Мысалы, 2016 жылдың 31 тамызында Алматыдағы Ұлттық кітапхана жанынан «Қытай мәдениеті мен әдебиеті орталығы» ашылып, оған Қытайдан 7200 кітап әкелінді (<https://strategy2050.kz/ru/news/28405/>, 2015).

Нәтижелер мен талқылау

«Бір жол – бір белдеу» инициативасы жарияланға дейін Қытай мәдениетіне, қытай мейрамдарына қатысты іс-шаралар мен концерттер қытай тілін оқитын жоғарғы оқу орындарында ғана атап өтілетін. Және де мұндай іс-шаралардың ауқымы тым үлкен болмайтын. «Бір жол – бір белдеу» жобасы жарияланғаннан кейін қытай мәдениетін насихаттайтын іс-шаралардың ауқымы кеңейе түскенін байқауға болады. 2009 жылдан бері ҚХР елшілігі мен консулдығының күш салуымен, Қытайдың өнер қайраткерлерінің қатысуымен өтетін «Көңілді көктем мейрамы», 2013 жылдан бастап Қазақстанның ірі қалаларында, үлкен концерт залдары мен сахналарында, БАҚ құралдарында кеңінен тарату арқылы атап өтілетін болды. Ал енді келесі 2013 жылы тура осы концерт ҚХР Ішкі Монғолияның Ухай қаласынан келген әртістердің қатысуымен Алматы және Астана қалаларында үш бірдей сахнада өтті (<https://informburo.kz/novosti/uchebniki-kitayskogo-yazyka-na-27-mln-tenge-peredalo-kazahstanskim-shkolam-posolstvo-knr.html>).

2014 жылы «Көңілді көктем мейрамы» гала-концерті Чунцин қаласының ансамблдерінің қатысуымен Астанадағы Бейбітшілік және Келісім сарайында өтті. Бұл мейрам осы залда 2015 жылы Чжэнчжоу би және ән театрының әртістерінің қатысуымен өтті (<https://adyrna.kz/post>).

2016 жылы Қытайлық дәстүрлі жаңа жылды тойлау Алматы қаласында Абай атындағы Опера және Балет театрында өтсе, Астанада Бейбітшілік және Келісім сарайында жалғасты. Гала-концертті ҚХР Синьцзян көркем театрының би және ән ансамблдері өткізді.

2017 жылы «Көңілді көктем мейрамы» гала-концерті Гуандун провинциясының Ұлттық оркестірінің қатысуымен Алматыдағы Құрманғазы атындағы Қазақ Ұлттық консерваториясының үлкен концерт залында өтті.

2018 жылы Көтем мейрамы «Ni Hao Zhong Guo» деген атпен Қарағанды қаласында да атап өтілді.

2019 жылы Қазақ Ұлттық музейінде «Көңілді көктем» деген атпен фотокөрме ұйымдастырылды (<https://egemen.kz/article>).

Мұнан бөлек, кезінде қытай тілін оқитын оқу орындары жекелеп кішігірім атап өтетін Чун цзие мейрамы 2016 жылдан бастап, Алматы қаласы жоғарғы оқу орындары арасындағы Қытайдың «Көктем мейрамына» арналған мерекелік кеші болып, өте ауқымды іс-шара ретінде, дәстүрлі түрде атап өтіле бастады. Бұл іс-шараға Алматыдағы қытай тілі оқытылмайтын, қытайтанушы мамандық дайындамайтын оқу орындарының студенттері де белсенді түрде тартыла бастады.

Екі елдің арасында өткізіліп келе жатқан мәдениет күндерінің де ауқымы үлкейіп, іс-шаралардың сапасы мен саны арта түсті. 2013 жылдың қараша айында Қазақстанның Қытайдағы мәдениет күндері өтті. Осы мәдениет күндерінің аясында екі елдің өнер саласындағы, ғылым-техника, білім беру саласындағы мамандары мен делегацияларының өзара сапарлары жалғасып отырды.

Қорытынды

Қорыта келгенде Қытай өзінің осы бастамасын іске асыру үшін, саясаи-дипломатиялық, сауда-экономикалық және рухани-мәдени салада жаппай пәрменді жобалар мен шаралар іске асырып келеді. ҚХР көрші мемлекеттерге қытай тілін белсенді таратумен қатыр, сол мемлекеттердің тілі мен мәдениетін оқуға ден қойды. Осы саясатты іске асыратын құрылымдар мен мекемелер құрып, олардың мақсат-міндеттерін айқындады. Қытайдың ЖОО-ында қазақ тілі кафедралары мен Қазақ мәдени орталықтары ашылды. Ғылыммен айналысып жүрген жас зерттеушілерге Қытайға барып оқуға, ғылыми

атақты сол жақта қорғауға жағдай жасады. Бұл мамандардың зерттеу тақырыбы негізінен Қазақстанды іштей танып-білуге бағытталғанын байқауға болады.

Қытай Қазақстандағы Конфуций институттарының санын 5-ке жеткізді. Әлі де ашуға ниетті. Қытай тілін оқытуды еліміздің болашақ элитасын дайындайтын Назарбаев зияткерлік мектептерінде оқытуды бастап кетті. ҚХР-дың Алматыдағы Бас консулдығының қолдауымен Алматыда «Үміт» деп аталатын қытай тілін оқытатын мектепті де ашты.

Қазақстан мен Қытай арасындағы мәдени іс-шаралардың ауқымы кеңейіп, мазмұны жан-жақты тереңдей түсті.

Қытай мен көрші елдердің тұрғындары арасындағы байланыс пен қарым-қатнастың ауқымының кеңейуі, шекара аймағындағы визасыз сауданың қарқынды дамуы, Жаңа Жібек жолы экономикалық белдеуі жобасы аясын-

да өндіріс орындары мен инфрақұрылымның соғылуы, бірлескен кәсіпорындардың ашылуы көрші елдердің тілін меңгерудің қажеттілігі арттыра түсетіні даусыз. Қалай болғанда да, «Бір жол – бір белдеу» жобасын ұсынумен қатар, Пекин өзінің лингвистикалық стратегиясына да үлкен өзгерістер енгізе бастағаны айқын.

Қытай «Бір жол – бір белдеу» инициативасын жүзеге асыру аясында қытай тілі мен мәдениетінің ықпалын барынша күшейте түскені анық байқалады. Сондықтан Орталық Азия және Қазақстан қоғамында қытайдың қауіп-қатеріне деген күдік күшейе түсті. Өйткені соңғы жылдары Қытай ресми сайыттарында жарияланған Қазақстанның тәуелсіздігіне қауіп төндіретін мәлімдемелердің елімізде ресми және бейресми түрде қатты наразылық туғызғаны жайдан жай емес. Себебі, Қытай өзінің жүргізіп отырған мәдени ықпалының түп мақсатын аңғартып алды.

Әдебиеттер

А.В. Ломаное. Стратегия культурного влияния Китая в проекте «Один пояс, один путь» <https://cyberleninka.ru/article/n/strategiya-kulturnogo-vlianiya-kitaya-v-proekte-odin-poyas-odin-put>

Н.Мұқаметханұлы. «Бір белдеу – бір жол» және жаһандану жол айырығы, <https://abai.kz/post/90371>

Пэн Жун. Число специальностей по иностранным языкам достигнет более 100 в ближайшее 5 лет [Электронный ресурс] //Официальный сайт Агентства Синьхуа.– Режим доступа: http://education.news.cn/2015-03/28/c_1114794706.htm

Сколько языков нам нужно изучать для идти вдоль проекта «Один пояс-один путь» [Электронный ресурс]//Официальный сайт Айвейбань интернета. – Режим доступа: <http://www.aiweibang.com/yuedu/46257943.html>

Керімбаев Е., Шәріпқазы Н., Қытайдың сыртқы саясатындағы тілдің рөлі, ҚазҰУ Хабаршы, шығыстану сериясы 2018, №1 (84), 54-60 б.

Укреплять дружбу народов, вместе открыть светлое будущее. Выступление Председателя. КНР Си Цзиньпина в Назарбаев университете <http://kz.china-embassy.org>, 16 сентября 2013 [kz.china-embassy.org/rus/ztbd/XJPFVHNSKST/t1077192.htm]

2014 nian quan guo lai hua liu xue sheng shu ji tun ji. Zhonghua Renmin Gong he guo Jiao yu bu. [Национальная статистика иностранных студентов в 2014 году. Министерство образования КНР [http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/gzdt_gzdt/s5987/201503/t20150318_186395.html] 25 февраля 2019

В Китае открылся первый центр Казахстана. 17 ноябрь 2015 года, <https://strategy2050.kz/ru/news/28405/>

Учебники китайского языка на 27 млн тенге передало школам Казахстана посольство КНР <https://informburo.kz/novosti/uchebniki-kitayskogo-yazyka-na-27-mln-tenge-peredalo-kazahstanskim-shkolam-posolstvo-knr.html>

Қазақтың балалары екінші сыныптан бастап Қытай тілін меңгеретін болады. <https://adyrna.kz/post/21902?fbclid=iwar0dahu6d87vnskl-6hy0nsans2nnzxfgsrlklpovtlivlcb9j2g39zvpq>

<https://www.kazpravda.kz/fresh/view/kazahskii-tsentr-yazyka-v-kitae/> Сергей ГОРБУНОВ, 29 Октября 2015Казахстанская правда, Казахский центр языка в Китае

В Китае открылся первый центр Казахстана. 17 ноябрь 2015 года, <https://strategy2050.kz/ru/news/28405/>

Учебники китайского языка на 27 млн тенге передало школам Казахстана посольство КНР <https://informburo.kz/novosti/uchebniki-kitayskogo-yazyka-na-27-mln-tenge-peredalo-kazahstanskim-shkolam-posolstvo-knr.html>

Қазақтың балалары екінші сыныптан бастап Қытай тілін меңгеретін болады. <https://adyrna.kz/post/21902?fbclid=iwar0dahu6d87vnskl-6hy0nsans2nnzxfgsrlklpovtlivlcb9j2g39zvpq>

Қазақстан мен Қытай ұлттық кітапханалары тәжірибе алмасты

<https://egemen.kz/article/160460-qazaqstan-men-qytay-ulattyq-kitapxhanalary-tadgiribe-almasty>

References

А.В. Ломаное . Qytaidyñ «Bir beldeu, bir jol» [One Belt, One Road] jobasyndaғы мәдени уқпал etu strategiasy <https://cyberleninka.ru/article/n/strategiya-kulturnogo-vlianiya-kitaya-v-proekte-odin-poyas-odin-put>

N.Mūqamethanūly. «Bır beldeu – bır jol» jāne jahandanu jol aiyrıyǵy [«One Belt – One Road» and the crossroads of globalization] // <https://abai.kz/post/90371>

Pen Jun. Aldaǵy 5 jylda ŧet tilderı boıynŧa mamandyqtar sany 100-den asady [The number of specialties in foreign languages will reach more than 100 in the next 5 years] // [Elektronıdyq resurs] // Sinhua aqqarat agenttıgınıń resmi saıty. – Qol jetkızu rejımı: http://education.news.cn/2015-03/28/c_1114794706.htm

«Bır beldeu bır jol» jobasy boıynŧa jüru üŧin bızge qanŧa tıl üirenu kerek [How many languages do we need to learn to go along the One Belt One Road project] // [Elektronnyı resurs]//Ofisiälnyı sait Aiveibän interneta. – Rejim dostupa: <http://www.aiweibang.com/yuedu/46257943.html>

Kerımbaev E., ŧarıpqazy N., Qytaıdyń syrtqy saıasatyndaǵy tılđıń röli [The role of language in China’s foreign policy] // QazŪU Habarŧy, ŧyǵystanu serıasy 2018.,№1 (84), 54-60 b.

Halyqtar dostyǵyn nyǵaityp, jarqyn bolaŧaqty birge aŧaiyq [Chairman. China Xi Jinping at Nazarbayev University] // Töraǵanyń sözi. Qytai Si Szinpin Nazarbaev Universitetinde <http://kz.china-embassy.org>, 16 qyrküiek 2013 jyl [kz.china-embassy.org/rus/ztdb/XJPFWHSKST/t1077192.htm]

2014 jylǵy halyqaralyq studentterdiń ülttyq statistikasy [In 2014, the hoarding of secretaries of international students studying in China] // Qytai Halyq Respublikasynyń Bılım ministrlıǵı [http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/gzdt_gzdt/s5987/201503/t20150318_186395.html] 25 aqpan, 2019 j.

Qytaıda Qazaqstannyń tūńǵyŧ ortalyǵy aŧyldy [The first center of Kazakhstan opened in China] //17 qaraŧa 2015 jyl, <https://strategy2050.kz/ru/news/28405/>

Qytai elŧılıǵı Qazaqstan mektepterine 27 million teńgeniń qytai oqulyqtaryn syǵa tartty [Chinese language textbooks for 27 million tenge donated to schools in Kazakhstan by the Embassy of the People’s Republic of China] // <https://informburo.kz/novosti/uchebniki-kitayskogo-yazyka-na-27-mln-tenge-peredalo-kazahstanskim-shkolam-posolstvo-knr.html>

Qazaqtyń balalary ekinŧı synyptan bastap Qytai tılın meńgeretin bolady [Kazakh children will learn Chinese from the second grade] // <https://adyrna.kz/post/21902?fbclid=iwar0dahu6d87vnskl-6hy0nsans2nnzxfmgsrklpovtlivlcb9j2g39zvpq>

Sergei GORBUNOV, 29 qazan 2015 jyl «Kazahstanskaia pravda», Qytaıdaǵy qazaq tılı ortalyǵy <https://www.kazpravda.kz/fresh/view/kazahskii-tsentri-yazyka-v-kitae>

Qazaqstannyń tūńǵyŧ ortalyǵy Qytaıda aŧyldy [The first center of Kazakhstan opened in China] //17 qaraŧa 2015 jyl, <https://strategy2050.kz/ru/news/28405/>

Qytai elŧılıǵı Qazaqstan mektepterine 27 million teńgeniń qytai oqulyqtaryn syǵa tartty [Chinese language textbooks for 27 million tenge donated to schools in Kazakhstan by the Embassy of the People’s Republic of China] //<https://informburo.kz/novosti/uchebniki-kitayskogo-yazyka-na-27-mln-tenge-peredalo-kazahstanskim-shkolam-posolstvo-knr.html>

Qazaqtyń balalary ekinŧı synyptan bastap Qytai tılın meńgeretin bolady [Kazakh children will learn Chinese from the second grade] //<https://adyrna.kz/post/21902?fbclid=iwar0dahu6d87vnskl-6hy0nsans2nnzxfmgsrklpovtlivlcb9j2g39zvpq>

Qazaqstan men Qytai ülttyq kıtaphanalary täjiribe almasty [National libraries of Kazakhstan and China exchanged experiences] // <https://egemen.kz/article/160460-qazaqstan-men-qytay-ulttyq-kitapxanalary-tadgiribe-almasty>